

PROJECTE «LUPE», de Lara Fluxà

per Glòria Picazo Calvo

Quan abordem un projecte artístic el context del qual ha d'arrelar-se en l'àmbit sanitari, ja sigui un hospital o un centre d'atenció primària, tant si sorgeix des de la iniciativa gestora d'un museu o d'un centre d'art, hi ha una sèrie de qüestions fonamentals que han d'estar sempre presents i que fugen amb tota seguretat del que suposa gestionar un projecte artístic en qualsevol altre context. D'entrada, es tracta de projectes socialment compromesos, que eviten un espai de confort per incidir en un entorn, arquitectònicament hostil i humanament incòmode, afectat i insegur. Projectes que hauran de trobar un punt d'encontre al bell mig de disciplines com la medicina, la sociologia i l'art; en un punt de confluència de les «dues cultures», la científica i la cultural, de la qual cosa tant s'ha parlat. D'aquí que els agents implicats tampoc siguin els habituals: el museu, el centre d'art i el públic es transformen en àmbit sanitari i en pacients, i l'artista no pot defugir el compromís adquirit i posar el seu treball creatiu, la seva manera d'observar i entendre el món, al seu

servei. L'artista, amb l'acompanyament del personal sanitari, haurà de ser capaç de moure's entre situacions carregades de desconfiança, fragilitat, vulnerabilitat, soledat... Actituds, totes elles, que haurà de saber transformar en confiança, fortalesa, solidaritat..., i fer-ho mitjançant un projecte artístic.

Davant de la complexitat dels condicionaments esmentats, és fàcil imaginar el repte que suposa per a un artista desenvolupar un projecte que arribi a complir tots aquests requisits. Per aquesta raó, Lara Fluxà ha donat forma a «Lupe», tot observant, per exemple, que difícil se'ns fa conèixer la nostra naturalesa orgànica, quan els nostres òrgans són la causa que ens obliga a acudir a un centre de salut. Aquesta constatació, junt amb el seu interès continuat per traslladar a objectes escultòrics allò que no es veu del nostre cos, allò que circula pel seu interior, que es mou, que es transforma, en definitiva, que és viu i susceptible d'emmalaltir, és el que l'ha portat a cercar un punt de trobada a mig camí entre l'imaginari que pugui aportar l'especulació creativa del pacient

en relació amb la seva afecció i el llenguatge tècnic emprat pel personal mèdic quan ofereix a un pacient detalls sobre la seva malaltia. Tal com ella mateixa explica, la fita principal d'un projecte d'aquestes característiques seria aconseguir «objectes artístics que puguin ser mediadors de conceptes i de procediments tècnics mèdics i específics» entre metge i pacient. I en aquest sentit ens suggereix recordar els dibuixos esquemàtics que sovint utilitza el sector mèdic per explicar afeccions i tractaments. Com a resultat d'aquest procés d'intercanvi de coneixements, l'equip sanitari disposarien de peces escultòriques de vidre amb diferents líquids i sòlids a l'interior que tant ajudarien a comprendre patologies físiques i problemes circulatoris o trastorns mentals, com l'ansietat o la manca d'autoestima en adolescents.

Arribats a aquest punt, val la pena reflexionar sobre un comentari fet per la mateixa Lara Fluxà quan assegura que «la por és dolgudament creativa». I, tot i les dificultats, és precisament en aquest punt on vol trobar la connexió

amb el pacient, futur protagonista del projecte. I també val la pena citar aquí Susan Sontag i el seu assaig *La enfermedad y sus metáforas*, publicat el 1978, mentre estava en tractament en diagnosticar-se-li un càncer de mama. A partir de viure en primera persona la por a la malaltia i de sentir-se estigmatitzada per causa seva, l'escriptora analitza el tractament social que han tingut determinades malalties al llarg del temps. I, en denunciar-ho, va obrir la porta a reflexionar des d'altres mirades, més obertes, més normalitzades, i menys bel·licistes, com ella va comprovar, i com recentment hem tornat a observar en el llenguatge polític, parlant d'enemics, atacs i guerres pandèmiques. Una normalització que és una fita primordial per a un projecte com aquest de Lara Fluxà.

«LUPE» de Lara Fluxà

Aproximació tàctil, gràfica i metafòrica a tractaments, patologia o trastorns, a través de la creació de peces artístiques fetes de vidre bufat, amb la incorporació de líquids o altres materials, com la sorra o el poliuretà, i l'aplicació de formes i colors, per crear noves formes volumètriques que responguin a les necessitats dels professionals sanitaris per tal de millorar la comunicació entre pacient i sanitari.

Crèdits

SÒNIA AGUSTÍ, *infermera del CAP*
ALÍCIA PERERA, *infermera del CAP*
MARIA MERCÉ LAVEGA, *adjunta del CAP*
SUSANNA SARRIEGUI, *metgessa del CAP*
MARTA MIRET, *infermera del CAP*
JAVIER LEAL, *infermer del CAP*
ÍÑIGO LORENTE, *director del CAP*
PILAR BOSCH, *infermera del CAP*
XAVIER GARCIA, *infermer del CAP*
ARÁNZAZU NIETO, *infermera del CAP*
ANNA PEDROL, *fisioterapeuta del CAP*
ANDREA CORTÉS, *referent de benestar emocional del CAP*

LARA FLUXÀ, *artista*
GLÒRIA PICAZO, *comissària*
ROSER SANJUAN, *gestora cultural*
RAFA FORGA, *producció*
LAURA MESEGUER, *dissenyadora i tipògrafa*
ANNA ROIGÉ, *coordinació editorial*
MAITE PUIG, *correctora*

Organitza:

Col·labora:

«LUPE», de Lara Fluxà

Diverticles i pòlips

La malaltia diverticular comprèn dues afeccions: la diverticulosi i la diverticulitis. La diverticulosi consisteix en la formació de petites bosses o diverticles a la paret del conducte intestinal, generalment de l'intestí gros. Aquestes bosses, en la majoria dels casos, no provoquen símptomes. En canvi, en la diverticulitis, aquestes bosses s'inflamen i causen febre, dolor i distensió abdominal. Quan els diverticles s'inflamen perquè hi queden restes d'excrements, s'ha de tractar hospitalàriament, amb dieta absoluta; de vegades, requereix una intervenció quirúrgica.

Els pòlips colòrectals són un creixement localitzat que apareix des de la paret colònica cap a la llum intestinal.

Descripció de l'obra

Les dues peces relacionades amb diverticles i pòlips estan disposades en una mateixa caixa. L'artista Lara Fluxà n'ha augmentat les protuberàncies pintant-les de color rosa, perquè són el principal tret distintiu d'aquestes patologies.

L'opció d'elaborar dos objectes artístics es deu a la voluntat de poder representar millor les dues patologies, ja que el pacient que té pòlips no necessàriament ha de tenir diverticles, i els pòlips i els diverticles poden presentar evolucions diferents. La incorporació de la sorra a l'interior de les peces respon a la voluntat d'ajudar a visibilitzar les protuberàncies quan es mogui el tub que representa la llum, i també per mostrar que els diverticles es poden emplenar amb contingut intestinal i provocar problemes.

Instruccions d'ús

Agafeu l'objecte segons la patologia a explicar i ajudeu-vos del tacte per ressaltar els sacs propis dels diverticles i les protuberàncies dels pòlips.

La sorra pot ajudar a explicar que, si no tenim una hidratació adequada o una dieta rica en fibra, dificultarà el pas de la femta a través del nostre intestí i empitjorarà la patologia.

Paraules clau: *budell, bosses, protuberàncies*

Fecaloma

Un fecaloma o fecàlit és una síndrome que consisteix en l'acumulació d'excrements al budell gruixut o al recte (que reben el nom de *copròlits*, o *pedres d'excrements*), que taponen el flux normal del tracte intestinal. De vegades estan enganxats a les parets de l'intestí, i poden ser causats per situacions que alenteixen el trànsit intestinal.

Descripció de l'obra

La peça fa una aproximació formal de l'anus, el fecaloma i el budell, a través del vidre bufat. S'ha introduït poliuretà dins la llum, perquè és un material que s'amplifica i s'enganxa de manera permanent, per tal que taponi tota la llum, a fi de representar el fecaloma.

La forma de la peça es decideix que sigui tortuosa en lloc de recta, perquè recorda més la forma original del budell. S'ha optat per les dimensions que es pensen que són més apropiades, per tal que funcionin millor per a la comunicació de la patologia al pacient.

Instruccions d'ús

Agafeu l'objecte i moveu-lo per tal de demostrar que l'acumulació d'excrements taponen el flux normal del tracte intestinal i que s'enganxa a les parets de l'intestí.

Paraules clau: *budell, obstrucció, excrements*

Placa d'ateroma

Els ateromes o plaques d'ateroma són lesions focals (característiques de l'ateroesclerosi) que s'inicien a la capa interna d'una artèria. L'excés de partícules de lipoproteïnes de baixa densitat (LDL) al torrent sanguini s'incrusta a la paret de l'artèria. En resposta, els glòbuls blancs (monòcits) arriben al lloc de la lesió, i s'enganxen a les molècules per adhesió. Aquest nou cos format és portat a l'interior de la paret de l'artèria per les quimiocines.

Una vegada dins de la paret, els monòcits cobreixen les LDL, però si n'hi ha massa, s'apinyen, i es tornen escumoses. Aquestes «cèl·lules escumoses» reunides a la paret del vas sanguini formen una veta de greix, que és l'inici de la formació de la placa d'ateroma.

Les cèl·lules escumoses acaben esclatant i formant una massa de macròfags morts, colesterol, àcids grassos, triglicèrids i restes de les lipoproteïnes de color groguenc, que, units a la inflamació local de la capa interior, redueixen molt la llum de l'artèria. Això, sumat a l'aparició de col·lagen en el punt de lesió, que atrapa la massa formada, és el que acaba generant la placa.

Descripció de l'obra

En aquesta caixa, hi trobareu tres peces de vidre bufat transparent, amb una aplicació de vidre groc i amb líquid vermell a l'interior. Amb unes dimensions molt més grans que les que correspondrien a les artèries, per facilitar-ne l'observació, els tres tubs, estrets i sinuosos, són comprimits en un punt de la seva llargària per un afegit de matèria adherida de color groc, que vol representar la placa d'ateroma, la qual està representada de manera discreta perquè no és possible incorporar aquesta obstrucció dins del vas sanguini representat pel tub de vidre a causa d'impossibilitats tècniques.

Instruccions d'ús

Cal moure els tubs de vidre que simulen les artèries, per tal de poder observar què passa amb la sang quan hi ha una obstrucció —permet que circuli, però no tota. D'aquesta manera, es podrà introduir com controlar els factors de risc (tabaquisme, obesitat...) i quines són les conseqüències d'aquest estrenyiment de l'artèria.

Paraules clau: *vasos sanguinis, obstrucció, circulació sanguínia, greix, placa*

Salut sexual

La vagina és un òrgan de l'aparell reproductor femení. Té forma de conducte, que s'estén entre la vulva i l'úter. Aquest s'utilitza per expulsar la menstruació, per realitzar el coït i, eventualment, per donar a llum.

La vagina és un òrgan molt musculós i elàstic, ric en fibres de col·lagen, i relativament innervat, en comparació amb la vulva. La seva superfície està colonitzada per múltiples espècies bacterianes i fongs, que conviuen en l'ecosistema de la flora vaginal, on predominen les espècies del gènere *Lactobacillus*, que li confereixen un pH baix. Aquesta aciditat impedeix l'entrada a l'organisme d'agents patògens.

La vagina, com les altres mucoses, necessita una certa humectació, per la qual cosa produeix contínuament flux vaginal. Aquesta flora vaginal pot veure's minvada o modificada a causa de dutxes vaginals, abús de compreses i tampons, malalties de transmissió sexual o infeccions. Aquestes situacions poden donar quadres més o menys greus de candidosi, tricomonosi o vaginosis bacteriana, entre d'altres.

Descripció de l'obra

Aquesta peça s'ha realitzat davant la importància de reforçar l'educació sexual en determinats col·lectius, en què, encara avui, l'autoexploració o la higiene femenina són tabús.

Per aquest motiu, l'artista, atenent la petició dels sanitaris, decideix fer una vagina de vidre, per tal de poder mostrar com col·locar correctament una copa menstrual i diferenciar el clitoris, l'orifici urinari i el vaginal.

La sobredimensió de la peça es deu al fet que ha de complir un objectiu pedagògic. La tècnica del vidre bufat comporta la problemàtica a resoldre que no té flexibilitat, a diferència de la flexibilitat que sí que té el nostre cos. En canvi, la seva transparència és un factor molt positiu per veure com introduir elements en aquesta cavitat, com poden ser una copa menstrual, un dit o un penis.

Instruccions d'ús

Agafeu la vagina i animeu els pacients a agafar-la, per mostrar-ne les parts i demostrar com introduir-hi una copa menstrual o un tampó. També és útil per introduir aspectes relacionats amb l'educació sexual femenina.

Paraules clau: *sexualitat, higiene, dones*

Salut mental I

L'Organització Mundial de la Salut (OMS, 2021) calcula que aproximadament un de cada set joves d'entre deu i dinou anys pateix un trastorn mental, la qual cosa representa un 13% de la causa de morbiditat d'aquest grup de població. A més, apunta que els problemes de salut mental del jovent es poden perpetuar en la vida adulta i en les possibilitats de vida digna del futur. A tot això cal afegir-hi que l'afectació proporcional dels trastorns mentals en joves és més elevada que en les persones adultes.

A Catalunya ho podem veure amb les dades que reporten els centres de salut mental, tant de persones adultes (CSMA) com d'infants i joves (CSMIJ). Si agafem les dades de les persones ateses del 2016 al 2019, veiem que el sistema públic de salut, a través d'aquests centres, va atendre, de mitjana anual, aproximadament uns 3,8 joves per cada 100 que hi havia a Catalunya, entre mig punt i un punt més que els adults, depenent de l'any. Cal remarcar que aquesta distància ha anat incrementant-se.

(La situació de la salut mental en el jovent català: una radiografia. Consell Nacional de Joventut de Catalunya, 2023)

Descripció de l'obra

Aquesta peça és l'única que no és de nova creació, sinó que es tracta d'un treball anterior de l'artista. Consisteix en un cilindre de vidre amb líquid, que funciona com un nivell circular que busca tots els eixos del pla i que s'equilibra quan tots els eixos s'anivellen; proposa el cos com una unitat de mesura per trobar l'estabilitat i l'equilibri. La bombolla d'aire interior representaria l'individu. Aquest instrument ens obliga a focalitzar-nos, a concentrar-nos per trobar l'equilibri.

Instruccions d'ús

Davant les consultes relacionades amb la pèrdua de control, aquesta peça vol animar el pacient a intentar buscar l'equilibri a través de moure la peça alhora que també es mou el cos. S'ha d'incidir en el fet que cal una actitud proactiva per trobar punts d'equilibri i d'atenció plena, que poden ajudar en moments d'ansietat.

Paraules clau: *equilibri, atenció, cos i ment*

Salut mental II

L'ansietat o angoixa és una emoció que tothom experimenta alguna vegada davant de determinades experiències de la vida o circumstàncies de l'entorn. Apareix per fer front a una situació que la persona percep com una amenaça per a la seva seguretat, o la dels seus, i intenta reduir les conseqüències negatives que pot produir. És, per tant, una reacció natural d'alarma davant de la percepció d'un perill potencial o d'una pèrdua de control sobre l'entorn.

Malgrat això, en alguns casos l'ansietat pot arribar a esdevenir un trastorn. Això passa quan les persones afectades l'experimenten excessivament intensa o de manera freqüent, davant de situacions quotidianes que no haurien de produir-ne, i se senten incapaces de controlar-la. Aquesta ansietat interfereix en la realització de les activitats de la vida diària i minva l'autonomia de la persona.

La teràpia cognitivoconductual és la tècnica de suport psicològic més eficaç per als trastorns d'ansietat. Inclou tres tècniques cognitives de relaxació, centrades en la conducta.

Els trastorns d'ansietat representen un dels problemes de salut mental més freqüents, i sovint apareixen associats amb altres malalties mentals.

(Extret de: <https://canalsalut.gencat.cat/ca/detalls/article/ansietat-00001#simptomes>)

Descripció de l'obra

Aquestes dues peces estan formades per dues boles amb diferents materials, colors i líquids a l'interior, que volen visibilitzar els diferents nivells d'ansietat.

Instruccions d'ús

Davant d'un tractament de control de l'ansietat, aquestes dues peces volen exemplificar que quan se n'inicien els símptomes, l'estat és més fàcilment reversible que quan aquest nivell d'ansietat augmenta.

Paraules clau: *equilibri, control, cos i ment*

